

'Assembled panorama of the plaza, looking south and west', 2001 (Foto Joel Meyerowitz)

'We hebben moppen getapt, geklierd'

Joel Meyerowitz fotografeerde de nasleep van de aanslagen op het World Trade Center

New Yorker Joel Meyerowitz had als enige fotograaf onbeperkt toegang tot ground zero in de negen maanden na de aanslagen op 11 september 2001. Gisteren verscheen zijn fotoboek *Aftermath*. „De kameraadschap was opwindend.”

**Door onze correspondent
FREEK STAPS**

NEW YORK, 2 SEPT. Het was geen verdrietige plek. Akkoord, „er gebeurde iets”, maar daarna werd het beter. Hoopgevend. Kijk maar, zegt de New Yorkse fotograaf Joel Meyerowitz (1938). Hij legt een grote hand plat op de foto's in het boek. Hij voelt aan de pagina's en beschrijft wat hij heeft gezien, heeft vastgelegd en nu weer ziet. „Het is fijn om als meisje van een brandweerman een steen te krijgen als je vader daar gestorven is. Er is moed voor nodig als echtgenote te komen rouwen. En het is wonderbaarlijk om in een rolstoel de plek waar je gewond raakte te komen bezoeken.”

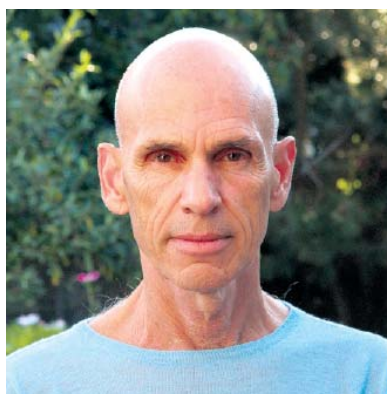
Meyerowitz beschouwt het opruimen van 'ground zero' na de aanslagen van nu bijna vijf jaar geleden als iets positiefs. Dat is onvermijdelijk, redeneert hij, „want fotografie is een positieve kunstvorm. De fotograaf zegt 'ja' tegen een beeld en drukt dan pas af”. Maar het was ook goed vanwege de verwantschap tussen politieagenten

die overblijfselen van collega's zochten, brandweermannen uit de hele wereld en de vrouwen die al 'room service' roepend uit onmacht koffie kwamen rondbrengen. „Het was poëtisch, maar ook profaan. We hebben moppen getapt. Reddingswerkers hebben onderling geklierd. En er waren hoeren om in hoekjes met de mannen te neuken.”

Joel Meyerowitz zit in zijn studio in de wijk Upper West Side, op twee uur loopafstand van het voormalige World Trade Center. In de kast ligt zijn bouwvakkerhelm – die hij, zoals dat hoorde, achterstevoren droeg – en in zijn hoofd spoken die negen maanden na september 2001.

Niemand mocht na de aanslagen het rampenterrein op om foto's te maken. Had hij zich daarbij neergelegd, „dan was er geen geschiedschrijving geweest van die periode”. Met via via verkregen brieven en nagemaakte passen wist hij toegang tot het hermetisch afgesloten gebied te krijgen. De vriendschap die hij met agenten sloot was zijn echte entreebewijs.

Meyerowitz wist weken achtereen het puin te beklimmen en nam 8.500 foto's die nu samen het World Trade Center Archive vormen. Een deel daarvan reisde in 2002 al de wereld rond. Nu schenkt Meyerowitz duizend foto's aan het Museum of the city of New York. De fotograaf zoekt nog een koper voor het resterende deel, dat daarna aan de Library of Congress geschonken kan worden. Meyerowitz hoopt zo ook van zijn schuld van 300.000 dollar (234.000 euro) te worden verlost. De eerste

Joel Meyerowitz (foto Maggie Barrett)

stap naar dat afbetalen van zijn tweede hypotheek kan nu beginnen: vierhonderd foto's verschenen gisteren wereldwijd in boekvorm in een oplage van 120.000 exemplaren. Het werk heet *Aftermath*, 'nasleep'.

Wet weten toch al hoe ground zero eruitzag? Van geen andere ramp is zoveel beeld beschikbaar.

„Iedereen zag de vliegtuigen de torens invliegen. Zag de gebouwen instorten. Zag het puin. En toen negen maanden niets meer. Die lacune vul ik nu.

„Op mijn foto's zie je de honderden kleine mensjes die daar 24 uur per dag in drie diensten werkten. Ze wilden licha-

men vinden en de troep opruimen. Door consequent te blijven kijken zag ik de moeite die ze erin staken, de methodes die ze ontwikkelden. Ik breng die gestage ontwikkeling in beeld.”

Want u zag?

„Gespieerde mannen vol tatoeages, op handen en voeten, schrapend door de modder op zoek naar overblijfselen.”

Meyerowitz wijst in het lijvige boek op zijn schoot op een bezem met op de achtergrond de bergen puin. „Deze foto is niet bijzonder. Suf zelfs. Maar de ironie spat er vanaf. De doelloosheid van de bezem afgezet tegen de immense taak.” Na tientallen foto's van het eindeloze staal, de brandspuiten en het rokende puin volgt de graffiti op muren in de omgeving. 'Eerste hulp'. 'Sorteren'. 'Lijkenhuis'.

„Ik wilde de taal van de plek documenteren”, zegt Meyerowitz. De bijschriften van zijn hand herinneren aan een periode waar de rest van de wereld gecompliceerder werd, terwijl op ground zero eenvoudig en begrijpelijkheid het doel was. De overblijfselen van de torens worden 'de stapel' genoemd, een gebouw met een hap eruit heet 'de donut', de omhoog stekende stalen façades zijn 'de lijkwaden' en de witte tent waar de reddingswerkers wassen, eten en stil zijn, heet 'Taj Mahal'.

Gaandeweg lijkt u het puin in te ruilen voor mensen. Glimlachende mensen.

„Het grootste probleem van de plek was dat hij vol begon, maar gaandeweg leeg en

oninteressant werd. Tegelijkertijd werden de mannen trotser op hun werk.”

Critici omschrijven de foto's als 'onaangename schoonheid'. Waarom heeft u zoiets gruwelijks zo mooi gemaakt?

„Ik heb niet voor het licht gezorgd. Dat deden de najaarszon en de bouwlampen. Schoonheid zorgt dat de pijn dragelijk wordt, dat we verder kunnen met het leven. Zoals toen vlinders uit het puin vlogen. 'Zielen', zei iemand. Mooi, niet?”

Meyerowitz wil weten hoe je vlinder spelt. Dan is hij even stil en ademt uit. Pfff. „Zal ik eerlijk zijn? Ten dele heb ik gefaald. Het ging veel te snel en het was geen klus voor één persoon. Ik had het liever met zes andere fotografen en een filmmaker gedaan. Dat mocht niet, dus dan maar zo, als voetsoldaat met een grote houten camera om geen detail te missen.”

Hoe is het om nu naar ground zero te kijken?

„Elke keer als ik in de buurt ben, loop ik er even voor om. Ik ruik dan de geur weer en wordt 'vlindery' in mijn buik. Ik was verbonden met dit ding en werd van fotograaf-op-afstand een ingewijde. De kameraadschap was intens.”

Dat klinkt bijna alsof u het mist. „Vreselijk.”

Joel Meyerowitz: *Aftermath*. World Trade Center Archive'. Phaidon Press, 2006. 75 euro. Isbn 0 7148 4655 4.